

Edukace se SPU

Faktory ovlivňující edukaci žáka se SPU

Specifické poruchy učení na 2. stupni ZŠ

Období dospívání - Puberta a adolescence

- **Touha po nezávislosti a svobodě vs. Pocit jistoty a závislosti**
 - Snaha odpoutat se od vlivu rodiny
- **Rapidní fyzické změny**
 - Fyzický růst/vzhled
 - Výrazné změny v obličeji a stavbě těla
 - Nároky na vzhled vyplývající z nároků společnosti
- **Vývoj sexuality a sekundárních pohlavních znaků**
 - Obavy, strach, poznávání vlastního těla
- **Tlak vrstevnické skupiny**
 - Snaha o začlenění
 - Názor vrstevníků určující
- **Sebevědomí**
 - Nejistota z vlastního vzhledu při srovnání s průměrem dané skupiny
 - Hormonální nerovnováha
 - Časté změny nálad

Dospívající žáci s SPU

Rozmanité kulturní a jazykové prostředí

- Řada žáků s SPU pochází ze socio-kulturně rozdílného/znevýhodněného prostředí
- Přístup rodiny ke škole, vzdělávání, čtení, psaní a plnění úkolů formuje žákův přístup
- V některých rodinách (v závislosti na kulturním kontextu) přebírají dospívající děti řadu povinností a úkolů (péče o mladší sourozence, aj.) - méně času na školní práci

- Problematicky se může jevit osvojování češtiny pro žáky z jiného kulturního prostředí - selhávání v základních úkolech navzdory schopnostem

Pasivní učení

- Žáci s SPU jsou při výuce ve škole pasivní v důsledku negativních zkušeností vyplývajících z předchozích neúspěchů
- Řada z nich přijímá roli „beznadějného studenta“ a namísto aktivního přístupu se tak stávají pasivními a přijímají pouze instrukce v činnosti
- Selhávají při zpracovávání (třídění, zařazování) nových informací ve vztahu k již osvojeným poznatkům

Nízké sebehodnocení

- A snížené sebevědomí je důsledkem dlouhodobé frustrace
- Mnoho dospívajících s SPU má malou důvěru ve své schopnosti a potenciální školní úspěch
- Objevují se také emocionální obtíže v důsledku nedostatku pozitivních zkušeností

Sociální problémy a problémy v chování

- Názor vrstevníků a začlenění do vrstevnické skupiny je důležitou součástí dospívání
- Žáci s SPU mají často snížené SQ (sociální inteligenci) = obtíže získávání přátel a udržování přátelství
- Problémy v sociálním začlenění a poruchy/problémy v chování jsou často závažnějšími než školní neúspěch
- Vznikají v důsledku dlouhých neúspěchů, nízkého sebevědomí, snížené motivace, nedostatečného přijetí sociální skupinou

Poruchy pozornosti

- Na 2. stupni ZŠ vyšší nároky na žáka
- Nutnost trvalé koncentrace a vyšší snahy po delší dobu
- U žáků s SPU pokračují obtíže v pozornosti v souvislosti se školní prací

Nedostatek motivace

- V době, kdy žáci nastupují na 2. stupeň ZŠ, mají již dlouhodobé negativní

zkušenosti se školním neúspěchem

- Pochybnosti o jejich schopnostech jsou spojeny také s jejich mentálními schopnostmi
- Nedostatek resilience vede k dojmu, že veškerá snaha je zbytečná
 - Teorie atribuce (Yasutake, Bryan 1995) - žáci s SPU mají tendence přisuzovat svůj úspěch jiným souvislostem - nevěří vlastním schopnostem, úspěch přisuzují štěstí nebo jednoduchosti úkolu
 - Úspěch tedy nepřináší dostatečnou motivaci

Strategie práce se studenty se SPU

Vztahy

- Studenti se SPU se musí cítit emocionálně přijati
- Nutnost posilování sebevědomí
- Mluvit s žákem o příčinách selhávání
- Podpora tvořivosti

Konzultace s rodiči

- Rodiče často mívají pocit viny
- Nutno objasnit emocionální stav studenta - selhání, snížené sebehodnocení, neschopnost vyjádřit pocity
- Nezbytná vzájemná spolupráce

Výkonnost

- Chyby nesmí být brány jako negativní prvek, ale nutná součást učebního procesu
- Analýzy silných stránek studenta a jejich využití

Student se SPU na střední školy

U některých žáků s SPU se podaří obtíže překonat a pokračují ve vzdělávání bez výrazných obtíží. Častěji obtíže přetrvávají.

Student s SPU na střední škole

- Problémy v organizaci práce
- Nižší schopnost psát souvislé texty (projekty, referáty, eseje, apod.)
- Nesprávné pracovní návyky (učení drilem, ...)

Vhodné kompenzační postupy

- Vyšší časové dotace úkolů, testů, zkoušek (cca 25 %)
- Využívání multisenzoriálního přístupu (práce s PC)
- Při zkouškách může být přítomen facilitátor (osoba předčítající text, otázky, popř. zapisuje odpovědi)
- Otázky ke zkoušce (úkoly) může student dostávat nahrané
- Alternativní formy hodnocení a metody práce
- Formy zkoušení: ústní/písemné
- Využití počítačů pro písemné vypracování úkolů

Terciární vzdělávání žáků se SPU

- Klade vyšší nároky na samostatnost studenta
- Menší kontakt s vyučujícím, nutnost práce s rozmanitými texty
- Podpora např. ze strany center podpory (Teirésias)

Potenciální zvýhodnění žáků s SPU na VŠ

- Prodloužení doby studia
- Uzpůsobení metod vzdělávání

- Náhradní plnění předmětů
- Úprava způsobů absolvování zkoušek
- Vyšší časové dotace při zpracování zkoušky
- Poznámky elektronickou formou, aj.

Dospělost jedince se SPU

V rámci profese mohou přetrvávat obtíže v :

- Časové organizaci činností (pracovní úkoly, sebeorganizace, ...)
- Zvládání více paralelních úkolů
- Vytváření a udržování sociálních vazeb (i mimo pracoviště)
- Strategie k překonávání obtíží

Diagnostika specifických poruch učení u adolescentů a dospělých osob

- Cimlerová, Pokorná a Chalupová, 2007
- 15 testů (8 modulů)
- Čtení, psaní, fonemického povědomí, zrakové percepce a koncentrace, motorických funkcí ...

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ EDUKACI ŽÁKŮ S SPU

1. Komunikace studentů se SPU

- Žáci s SPU často používají k získání pozornosti **nevhodné způsoby**
- **Úroveň reakcí** v komunikaci je **nižší**, než odpovídá věku
 - Preference neverbálních projevů, snížený zájem o komunikaci
- **Interakce** žáka je v oblasti rozsahu, obsahu a účinnosti **problematičtější**
- Pokud žáci s SPU žádají o pomoc/podporu, mohou **selhávat ve schopnosti vyjádřit, co přesně potřebují**
- **Menší tendence ptát se** pro získání dalších informací

- Problematické ukotvení komunikačních návyků - **pozdrav**
- Při vyprávění, sdílení obsahů, se může projevit snížený zájem, nejistota, malá pozornost a zájem věnovaný sdělení
 - Obsahově se věnují ve sdělení např. jen části děje, zmiňují osoby bez kontextu
- V oblasti interakce a **konverzace** je třeba žáky s SPU **více podněcovat**
- **Selhávání v pojmenování předmětů**
- Více pozornosti věnují **vulgarismům**
- Neshody s kamarády řeší často neverbálně - strkáním, bitím

Specifický logopedický nález

Poruchy řeči a jejího vývoje - symptom LMD!

- Z. Žlab - 52 % dětí ve věku 6 - 14 let s LMD přítomna NKS (N=700)

Specifický logopedický nález zahrnuje:

- **Artikulační neobratnost**
 - Žák umí tvořit hlásky/slova, artikulace je však namáhavá, těžkopádná, neobratná a často méně srozumitelná
- **Specifické asimilace**
 - Postihují sykavky (cvrci, čvrtci namísto cvrčci)
 - Tvrdé a měkké hlásky (prázniny namísto prázdniny; nyní namísto nyní)
 - Problém se správnou výslovností hlásek ve slově, byť samostatně je vyslovit umí (šešity, susenky, šušenky)

U žáků 2. stupně ZŠ a SŠ

- Problémy při vyslovování pojmu př: mnohoúhelník, meteorologický, polyvinylchlorid, etc.
- Žák může působit, že si dělá legraci, není však schopen obtíž překonat

Systematická podpora rozvoje řečových dovedností, slovní zásoby, artikulace = logopedická péče

Nález se promítá do psaní - Specifické dysortografické chyby

2. Deficity v sociálních dovednostech

- Obtíže výrazně znevýhodňující žáka s SPU
- 1/3 žáků s SPU má deficity v sociálních dovednostech
- Mohou (ovšem nemusí) se pojít s obtížemi při vzdělávání
- Mohou být přítomny jako primární obtíže, či vznikat jako důsledek dlouhodobého neúspěchu
- **Sociální dovednosti a komunikační interakce se rozvíjí zejména ve školním období** - klíčové pro udržování mezilidských vztahů
 - Znevýhodnění žáků s SPU
- Ne vždy jsou tyto obtíže zohledňovány při vzdělávání žáků s SPU

a) Nízká úroveň sociální percepce

- Vykazují nepřiměřeně jednání, mají nevhodné poznámky a neumí vyjádřit nesouhlas vhodnou formou
- Žáci s SPU vykazují ve vyšší míře tendence k úzkosti, depresi a problémům v chování oproti svým vrstevníkům

b) Nedostatek soudnosti

- Rozvoj sociálních dovedností je v určitém ohledu podobný vývoji akademických dovedností (čtení, psaní, matematických dovedností, ...)
- Vzhledem k tomu, že žáci s SPU neumí předvídat sociální jednání svého okolí, neumí odhadnout, zda dané jednání odpovídá jednání očekávanému

c) Obtíže v socializaci a získávání přátel

3. Emocionální obtíže žáků se SPU

a) Nízké sebehodnocení

- Trvalý neúspěch a neschopnost dosáhnout rozvoje kompetencí vede k celkovému negativnímu sebehodnocení
- Dojem učitele, že „žák by to zvládnul, kdyby se více snažil“ přispívá k celkově negativnímu sebehodnocení

b) Úzkost

- Žáci s SPU vykazují větší úzkost než jejich vrstevníci
- Nároky a tlak školního prostředí indikují úzkost až paniku
- Žáci se často cítí bezradní - tendence záškoláctví, agresivního jednání, apod.

c) Úroveň resilience

- Někteří z žáků s SPU jsou dostatečně odolní vůči stresu a jsou schopni si vybudovat zdravé sebehodnocení a přiměřené sebevědomí

4. Výchovný styl rodiny

- **Výchova zavrhuující**
 - Existence dítěte připomíná zklamání, nezdar
- **Výchova rozmazluující**
 - Přílišné citové lpění na dítěti
 - Tendence předcházet obtížím a podřizovat se přáním dítěte
- **Perfekcionalistická výchova**
 - Vysoká očekávání - přílišný stres
- **Výchova úzkostná**
 - Přemíra pozornosti a nadměrná starostlivost - vzdor/podřízení
- **Autoritářská výchova**
 - Akceptace dítěte a jeho rozvoje dle individuálních možností

5. Sourozenecké konstelace

Vztahy mezi sourozenci a fungování rodiny mohou být ovlivněny reakcí rodičů na

potřeby dítěte SPU

Je nutné přiměřeně vysvětlit obtíže dítěte také sourozencům

Postoje sourozenců (Veselá, J. 2010)

- Sourozenci vnímají **pozitivní podporu** ze strany rodičů, projevují více sympatií k postiženému sourozenci a rodiče postižení akceptují
- Sourozenci pocítují **znevýhodnění**, pocity viny, které vyplývají z odmítání sourozence. Rodiče mohou věnovat více času dítěti s postižením.

6. Styly učení ve školním prostředí

Učební styly

- Vznikají na genetickém podkladě
- Ovlivňuje je charakter učiva, věk i vzdělávací cíl

Auditivní typ

- Obsah učiva je osvojován sluchovou cestou
- Poslech výkladu, kladení otázek, komunikace s učitelem

Vizuální typ

- Učení zrakovou cestou
- Využití učebnic, zápisů, výpisků (diagramů), přehledů, apod.

Haptický typ

- Osvojování učiva zejména skrze názorné pomůcky
- Pokusy, manipulace s předměty (modely, aj.)

Motorický typ

- Převažuje učení pohybem
- Při osvojování učiva mění polohu, pomůckou je rytmizace

Diagnostika stylů učení

Přímé metody

- Předpokládají přímé sledování žáků při práci, učení, plnění úkolů
- Využívá ji intuitivně řada učitelů, náročná na čas a pozorování

Nepřímé metody (nejčastější)

- Analýza žákovského portfolia
- Rozhovor s žákem či jeho učitelem
- Fenomenografický rozhovor - popis a analýza postupů, jimiž žák získává své zkušenosti - žáci vysvětlují své názory, pojetí reality, postupy v učení
- Analýza dětské kresby
- Dotazníky a posuzovací škály

Standardizované škály pro určení stylu učení

- Kolbův inventář stylů učení
- Dotazník pro učitele k pozorování žákova stylu učení (TOLS)
- Dotazník stylů učení pro žáky (PALS)
- Dotazník stylů učení (LSI)